

Színházi élet 1848-ban

Részletek dr. Diósszilágyi Sámuel érdekes tanulmányából, amely „Hollósy Kornélia és a pesti Opera a szabadságharc évében” címen jelent meg a Gyöngyösi Irodalmi és Művészeti Társaság Almanachjában.

Alig köszöntött be az 1848. esztendő, amilyen mind a Nemzeti Színházban, mind a lakókban erősen tartotta magát a hír, hogy Hollósy Kornélia, a színház alig két éve szerződöttes kóloratúr-énekesnője, nemcsak Pest-Buda, de az egész ország kedveltje, felbontja kedvező szerződését és külföldre távozik. A hír mindenkit egyaránt meglepett, s ugyancsak kezdtek találgatni a távozás okát. Mert hogy ok nélkül nem megy el Hollósy, — mondogatták — az bizonyos. Hiszen Schödelnének kívül mindenki, — igazgató, pályatársak, publikum — nemcsak dédelgetik az alispán lányból lett művésznőt, de szinte a tenyerükön hordják. Talán az új igazgatóban, Bajza Józsefben volna az ok, aki népszerűségét nagyrészt annak köszönhetné, hogy az operát nélkülözni tudta? Vagy talán a Schödelnével való gyakori konfliktusok? Vagy jobb külföldi szerződés? Bajos eldönteni, hogy melyik a sok közül. Talán valamennyi.

De alig pattant ki Hollósy előkészüldésének híre, máris azt beszélék, hogy a másik primadonna, a szeszélyes Schödelné is elkívánczok a Nemzeti Színházról, mert mellőzésben van része. Az Életképekben „Beküldött” jelzéssel névtelen hír jelenik meg, mely egyenesen Hollósyt teszi felelőssé amiért Schödelné háttérbe szorult. Feltétlenül erősen felfűtött volt a hangulat a színházban és színházon kívül egyaránt, egymást érik a nyilatkozatok a Hollósy-pártiak részéről éppúgy, mint a Schödelné táborából.

„Éldelhetetlen” műsor

A nagy zajjal indult szöcsatának azt lett a vége, hogy mind a két énekesnő maradt. Lassacskán elültek a viharok, s a megbékélés szivárványhídján át megindult a további munka. S már úgy látszott, hogy a hónapok óta tartó civakodást és az ezzel járó tespedést frissebb élet váltja föl, amikor hirtelen a diadalmas márciusi forradalmi események nyomultak az érdeklődés élére. Március 15-én az esti előadásón fényes kivilágítás mellett még zsúfolt ház ünneplő forradalom vívmányait, de az ezt követő napokon már állandóan kis publikum, alig 20—25 ember előtt játszottak színészeink, mert a közönséget a politika foglalta el és a színpadi élet helyett az élet színpada érdekelt. Az is igaz, hogy a műsor nem volt valami vonzó, időszzerű és alkalmi, amilyenek ilyenkor lennie kell. „A Nemzeti Színház repertoireja — olvashatjuk egyik újsághírben — egy idő óta kezd éldelhetetlen lenni. Az akadémia után ez az intézet halad legnehezebben együtt a nemzet mozgalmával. Így aztán a színházat lassan elhagyja a közönség s a kávéházakba és kocsmákba vonul át, ahol nyugodtan lehet politizálni. „Kinek jutna eszébe a mai világban színházba járni? — veti fel a kérdést az egyik újdondász. — A játékrendre az Isten visel gondot... a színészek és színésznők patrouillirozni járnak... A közönség csupa hazafiságból nem jön a színházba... a művészet csupa hazafiságból elreked... No de mindez a hazáért történik és így nagyon jól van!” A másik újság meg is jósolja, hogy addig nem is lesz a színháznak közönsége, míg az országgyűlés Pozsonyban le nem jön, s a dolgokat rendezésb kerékvágásba nem hozzák. Azt ajánlja, hogy addig ne is adjanak semmi újdonságot, hanem csak készüljenek azokra.

A német színházra is rossz idők járnak, oda meg nem mer menni a közönség. Április 15-én ünnepélyesen be is zárták. Az igazgató „Forst úr beadta a kulcsot. Más szóval: elkergették. Őt is tönkretette a forradalom. Most tehát sem Aréna, sem Stadttheater, sem arnyékszínház többé. Egy tüszentése a forradalomnak, s a kártyavár ledül.

Egy nézőtér, ahol nincs ember

A közönség nagyobb megmozdulása — az ünnepi előadásokon kívül — hosszabb idő után csupán egy alkalommal volt észlelhető 1848. május 13-án mutatta be a színház Mercadante Saverio háromfelvonásos nagy operáját a „Horatiusok és Curiatiusok”-at, melyet Hollósy Kornélia jutalomjátékaként választott. Maga ez a körülmény, s azután az, hogy a darab is igen jól illett bele a forradalmi idők szellemébe, nagy publikumot vonzott a színházba. Hollósy Kornélia Camilla szerepét énekelte, melyet „a vocalisatio

legművészeibb gruppóival halmozott el. Hollósy Kornélia oly bódító Camilla, hogy toborzási időkben szinte veszedelmes lehetne sok hadfiainkra. Kár, hogy a szerep, — kivált erős egyetemes részekben, nagy erő-felhasználásba kerül. Igen örültünk, hogy az utolsó jelenetben, midőn Rómát és testvérét megátkozza, benne egyszersmind jeles színésznőt is láttunk. Partnerei: Farkas (Wolf) és Füredi igen jók voltak. A darab ennek ellenére mindössze két előadást ért meg.

Hollósy ünneplésének megszűnésével aztán vége lett a színházbajlásnak is. A Pesti Hírlap május végén azt írja, hogy a Nemzeti Színház az egyetlen hely Pesten, ahol igen kevés embert találhatni, s amelyet az unalom ül meg. Egy kis változatosságot csupán Bajzának az igazgatói állásról való lemondása hozott. Rövid félévi működés után, május végén otthagya a színházat, melynek vezetésére sem pénze, sem elegendő ideje nem volt s átadta helyét az ifró Erdélyi Jánosnak, a drámabíráló választmány eddigi jegyzőjének. A viszonyok Erdélyi vezetésé alatt sem javultak, de nem is javulhattak, mert hiszen nem tisztán az igazgató, hanem és főleg a zavaros, izgatott helyzet volt az, ami az embereket a színházról visszatartotta. Június közepén Hollósy is megkezdte nyári szabadságát. Arról persze szó sem lehetett, hogy szülei gertyenyési birtokára menjen haza, hiszen már ekkor a délvidéki nemzetiségek fellázadtak s mindenféle pusztítottak. De a kritikus időben nem lehetett a színházat sem teljesen magára hagyni.

Svábhegyi kaland

Ugy oldotta meg tehát a nyaralás kérdését, hogy kiköltözött a Svábhegyre s onnan ment be egy-egy előadásra Pestre. Alig telt el azonban néhány hetet a Svábhegyen, midőn egy este kellemetlen kalandban volt része. Egy szép nyári estén a regényes budai hegyek közt egyedül sétálgatva egy magyar dalt énekelt, amikor az egyik bokorból egy vörössapkás ember hirtelen elébeugrott, s öklöbeszortott kezét reámelve ráordított!

— Zsvio Jellaics!
Aztán a művésznőre támadott, s azt köve tette tőle, hogy azonnal énekelje el a Davoriát, a magyarok ellen harca készülő illír önkéntesek akkoriban készült indulóját. Hollósy Kornélia azonban nem ijedt meg, hanem tovább énekelte a magyar dalt. „Mint valami szeráf-ének, úgy csegett a magyar dal Hollósy ajkáról, s a vörössapkás embert valósággal elragadta.” Lassan leeresztette ütése kész kezét, elsompolygott, s még azon éjszaka ő jelentett föl két illír zavargót a rendőrségnek.

A gyorsan váltakozó és egymásra torló politikai események persze Hollósy Kornéliát sem hagyták érintetlenül. Egyik bátyja, József, a császári hadseregből a magyar honvédségbe lépett be. Ő maga, midőn országos gyűjtés indult meg a honvédség felszerelésére és az önálló Nemzeti Bank megalapítására, nemcsak évi fizetésének 3 százalékát ajánlotta fel „az ország szükségeire”, miként azt a színház minden tagja tette, hanem még külön 50 pftos adományával is gyarapította a gyűjtés összegét. Résztvett gróf Károlyi Györgynének július 7-én tartott fényes házi hangversenyén Liszt Ferenc, a nagy magyar hegedűművész Joachim József és Bathányi-Strattmann hercegnő, hárfaművésznő társaságában. A grófnő meghívta a kormányt is, de a minisztereket fontos elfoglaltság távollattartotta, ellenben a követek igen nagy számban jelentek meg. A hangverseny után a grófnő gyűjtést rendezett a vendégek között, s az így összegyűlt összeget „a haza oltárára tevé.”

Tizennyolc hölgyet csókol meg Kossuth

Néhány nap mulva Hollósy ismét politikai demonstrációban vett részt. Július 11-én mondotta el nagy beszédét Kossuth Lajos pénzügyminiszter a veszélyben lévő hazáról, melyben kétszáz ezer főnyi hadsereg és az ennek felállításához szükséges negyvenkét millió forint hitel megszavazását kérte. S midőn ezt egyhangú lelkesedéssel megadta az országgyűlés, mondotta a meghatódott Kossuth: „És én leborulok a nemzet nagysága előtt...” Másnap 12-én délben 18 bájos magyar úriasszony, főleg követek feleségei, fölkereste a pénzügyminisztert, s hódolata jelül egy óriás rózsacsokrot nyújtott át neki, melynek fehér szalagján ez a felírás volt:

Te leborultál a nemzet nagysága előtt —
Mi előtted borultunk le, lángszavú Kossuth Lajos!

Kossuthot annyira meghatotta ez a váratlan ováció, hogy mind a 18 hölgyet homlokra csókolta és így szólt:

— Köszönöm, hazám gyönyörű rózsái, ezt az illatos bokrétát, melynek minden szála a ti szűztiszta magyar szívetekből fakadt. Áldja meg benneteket hazánkat a magyarok Istene, tizennyolc szép virágszál, ég veletek! Ebben a küldöttségben a Nemzeti Színház részéről résztvett Lendvay Mártonné és Hollósy Kornélia is.

Az ezt megelőző napon, azaz július 11-én mutatta be a színház Flotow operáját „Mártha, vagy a richmondi vásár” címmel. Ennek az operának nagy híre volt már Pesten, mert a bécsi bemutató valóságos forradalmat idézett elő a császárvárosiak között, akiknek a kedvéért készült a darab. A pesti közönség is nagy tetszéssel fogadta, hosszú időre állandó műsordarabja lett a Nemzeti-nek, azonban távollóról sem hozta annyira lázba a pestieket, mint a bécsieket, jóllehet elismerték annak értékeit. Maga az előadás is kifogástalan, kerekded és összevágó volt. Hollósyt, aki Lady Harriet Durham szerepét énekelte, „szép szerepe oly kedvező fénybe helyezte, mely egyéni tükélyeivel egészen azonosult mind felvett jelleme által, mind énekeszépe által, melyeket ez alkalommal is csodaszépen énekelte. Legművészeiben éneklé mégis a negyedik felvonás ékes áriáját (esdur). Szövegkiejtése azonban még mindig nem kifogástalan, ami a hatást rontja.

Közben szabadságideje is eltelt, s a jól hasznosított svábhegyi nyaralásból a művésznő július végén ismét visszaköltözött pesti lakásába. Midőn a színházba szabadsága eltelté után először bement, pályatársai „tárt karral üdvözölték.” Augusztusban aztán hozzáláttak a színházban is, hogy az új szezon előkészítsék. Vendégművészekről gondoskodnak. Lehozák a fiatal kora ellenére is már igen jó hírű magyar tenoristát, Stéger Ferencet Bécsből, akit néhány vendégfellépés után szerződöttesnek is. Az operaelőadások rendszerint telt házak előtt is zajlanak le, de a drámai műfajnak nincs közönsége. „Pedig annyi közönség van, — írja Madarász apó lapja — hogy láblógatva tömve lehetne két színház is. De ha az igazgatóság semmit sem tesz, mint repertoriumot kompilál, akkor hogy lehessen tele a színház?”

Stéger Ferenc először augusztus 19-én lépett fel a „Hunyadi László” László király szerepében, Hollósy, Schödelné, Farkas (Wolf) és Reina társaságában. Természetesen az előadás igen jó volt. Stéger Pesten is jó tenoristának bizonyult, játéka is kielégítő volt, jóllehet a nagysígyekezett, mely első fellépése alkalmával több ízben elragadta, kisebb csorbákat ütött a sikerein.

A műbírálati bonckés és a kard

Az 1848-as őszi szezon első bemutatója a „Kunok” 4 felvonásos eredeti opera volt, melynek zenéjét Császár (Kaiser) György, a Nemzeti Színház első hegedűse szerzte, szövegét pedig apósa, Kirchlehner Xavér Ferenc pesti zenész és író írta, aki ezenkívül még két operalibrettót írt (Morsinai Erzsébet és Vadon fia). Ugy látszik azonban, hogy első szövegkönyvében, — melyet állítólag eredetileg németül írt meg s erre a szöveg komponálta Császár is a zenét s csak később fordították le magyarra — nem igen bízt, mert a szeptember 16-iki bemutató színlapjára nem írták ki a nevét, hanem csak N. N. jelezte a szerzőt.

Az új operáról és a bemutatóról bajos hü képet alkotni. A szabadságharc a közönséget, újságokat, bírálokat annyira más irányba kötötte le, és foglalta el, hogy még egy nagyobb színházi esemény is csekélyessé tűpült az országos és európai jelentőségű politikai események mellett. „A jelen háborús időben, midőn Bellona riadó kürtje a szelid műzsákat annyira eljlesztje, egy színpadi újdonság feltűnése a hazafiúi lelkesedésű közönségnek figyelmét a legkevésbé sem képes lekötöni. Ilyenkor nyugtalan a lélek, — s nem képes azt semmi magasabb szellemi élválmánira, — mert a haza sorsán kívül nincs egyéb gondja és gondolata. Ilyenkor a műbírálati bonckés kiesik a kard után reszkető kézből.”

V. Ferdinándnak 1848 december 2-án a trónról történt lemondásával Windischgrätz herceg parancsot kapott, hogy mielőbb kerítse hatalmába a „lázadás anyafészket”, Budát és Pestet. A tábornok nem is maradt tétlen, s a ránk nézve szerencsétlenül végződött december 30-iki móri csata után nyitva állott előtte az út egész Pestig. Ilyen körülmények között az ország forradalmi kormánya sem maradhatott többé Pesten. Dec. 31-én az országgyűlés mindkét háza közös zárt ülésen elhatározta, hogy az országgyűlés és a kormány székhelyét Debrecenbe teszi át.

Midőn a határozatnak a városban híre ment, a máskor vidáman tölteni szokott Szilveszter-éjjelen az egész városban megindult a csomagolás és menekülés Kecskemét és Szolnok irányában. Az újév első öt napján Pest uccán csak útra-készülőkkel és egy szétvert sereg kószáló maradványaival lehetett találkozni. Windischgrätz 1849 jan. 5-én

délben megszállotta csapataival Pestet s magával hozta a küldöttséget is. Az ország fegyveres csapatai ekkor már kivonultak a fővárosból, amely néma és üres volt, mint a megbolygatott kaptár, melynek méhei virágosabb és békésebb tájak felé rajzóttak. A városháza tornyán a szél a meghódolás jelvényét, a fehér zászlót lengette; az uccák elnéptelenedtek; a boltok mind zárva maradtak s egy nap (jan. 3.) kivételével zárva maradtak, a Nemzeti Színház is, mert a színésze kegyrésze beállott katonának, másrésze pedig elmenekült.

A Nemzeti Színház azonban — bizonyára felsőbb utasításra és a megszálló csapat tisztjeinek mulattatására — 1849. január 6-án ismét megnyitott, s Verdi „Ernani”-ját, az azt követő napon pedig Szigligeti „Csikós”-át adták elő, persze nem a megszokott szereplőkkel, hiszen a tagok közül 29-en menekültek el.

Üres minden este

Hiába nyílt meg azonban a színház, mert a megszállás első napjaiban az osztrák tiszteken kívül alig látogatta más az előadásokat. Ezek is csak az operákat, — ide még Jelliasich is elment, — a prózai előadásoknak nem akadt közönsége. Nagyobb személyzetet igénylő darabot pedig elő sem tudtak adni, mert hiszen főleg a drámai személyzet tekintélyes része a megszállás elől elmenekült, s csak lassan szállingózott vissza.

Hollósy Kornélia az első megszállás egész ideje alatt nem hagyta el Pestet. S mert egyedül volt, igen gyakran szerepeltették. A Pester Zeitung tréfa formájában ugyan, de szövezesi feltűnő „szorgalmasságát”, „pedig kár volt tennie, — írja a Pesti Hírlap — Hollósy Kornéliánál szorgalmasabb színésznőnk egy sincs. Kollegája (t. i. Schödelné) távollétében ő most az egyetlen primadonna, s nem kis fáradsággal minden operában fellép.” Játéka azonban a legtöbbször kedvetlen volt, jóllehet a császári tisztet sokat tapsoltak neki. „Néha a nap is elborul!” — jegyzi meg egyik kritikusa.

A színház meglehetősen egyhangú műsorába csak Hollósy február 17-iki jutalomjátéka („Ernani”) és a „Puritánok” bemutatója hozott egy kevés élénkséget. Ilyen rendkívüli alkalmakra a színház is jobban megtelt, amely egyébként „üres minden este.”

De amíg Pesten eléggé csendes és legalább látszatra nyugodt volt az élet, addig az országban mindenfelé csaták és harcok tomboltak. A császári Pestet sem látta Windischgrätz kezében biztosnak, ezért április 14-én — éppen a Habsburg-ház debreceni detronizálása és Kossuth kormányzóvá választása napján — felmentette őt állásától, s helyébe báró Welden Lajos tábornagyot, Bécs hadikormányzóját nevezte ki a megszálló csapatok fővezéréül, s a „magyar koronátartomány” teljes hatalmú császári biztosául. E napon még előadták a „Puritánok”-at másodszer, de utána operát mind ritkábban adtak. A császári sereg mozgolódni, pakolni kezdett. S mikor megjött a híre, hogy április 22-én a magyar seregek felszabadították Komárom várát, 23-án Welden és Jelliasich is kivonult Pestről s a budai Várban próbálták biztosabb fedezéket keresni a mindenfelől Pesthez közeledő honvédsapatok elől. Április 24-én Aulich tábornok bevonult Pestre a Cinkotánál táborozó magyar sereg kisebb csapatával, s ezzel megszűnt a január 5-től április 24-ig tartó pesti ostromállapot.

A Nemzeti Színházban e napon az előre hirdett Capriciosa c. vígjáték helyett lelkesítő nemzeti dalokból, szavaltókból és táncokból összeállított „ének és szavaltati egyveleg”-et adtak két felvonásban. „Szabad hangok” címen, a „feltűnt szabad napokhoz illőleg.” A színház nem telt ugyan meg, de az örömtánc közönség lelkesedése annál határtalanabb volt. Az előadást megnyitó Rákóczi-induló harsány taps- és rivalgásokkal megismételtették. Kölesy Hymnusza után Hollósy Kornélia szép hangja zengett az ismert népdalban: Téli-nyáron pusztá az én lakásom... Fánysz pedig Petőfi „Európa csendes”, Komlói Ida meg Erdélyi „Riadó” c. versét szavaltta. A különböző operákból előadott dalok között feltűnő tetszést aratott a „Puritánok” harcias párdala, melyet Füredi és Reina énekeltek, továbbá a „Bnyovszky” mazúrja, melyet hatalmas férfiak adottak elő. „A közönség azon örömmelnyelnyel hagyta el a színházat, hogy az ez estétől fogva ismét visszalép előbbi jogaiba, s mint nemzeti intézet teljesíti kötelességét.

Április 26-án a „Kunok” operát adták, melynek előadásán az egyik emeleti páholyban megjelent Aulich tábornok is, akit a közönség — midőn felismert — örömrivalgásokkal üdvözölt, a zenekar pedig a Rákóczi-induló játszott. „Kévs napokkal előbb közel a mondott páholyban ült Schlick, januárban átellenben Jelliasich senkitől sem üdvözölve, alig figyelemre méltatva.

Az öröm óráit azonban csakhamar a rettegés napjai váltották fel. A honvédsapatok megkezdtek Buda ostromát. Az osztrákok pedig ágyúzni kezdték a támadó csapatokon kívül Pestet is. Ezért május 4-től kezdve a Nemzeti Színházat is bezárták. Pest bombázata is igen nagy károkat okozott. Leégett a német Noth-Theater is sok más középülettel együtt. A Nemzeti Színház is csak úgy me-

nekült meg a biztos pusztulástól, hogy egy az udvarába becsapó bomba nem a földre, hanem a tűzoltás és gázvilágítás céljaira felállított nagy víztartóba zuhant és így „be-
fulladt.“

Csapatunk Budát 1849. május 21-én hő-
sies küzdelem után visszafoglalták. A Deb-
recenben ülésező képviselőház akkor kimon-
dotta, hogy az ülések székhelyét ismét Pest-
re helyezi át. A fővárosban ebben az időben
mindenütt erős köztársasági hangulat jelei
mutakoztak. A május 23-án a „II. Rákóczi
Ferenc fogsága“ c. darabmal újra megnyílt
Nemzeti Színházban ezentúl csupa forradalmi
darabot adtak elő: *Tell Vilmost*, *Hunyadi
Lászlót*, *A skót német, Bánk bánt*, *Magyar
kivándorlott a bécsi forradalomban-t*, *II. Rá-
kóczi Ferenc fogságát*. Május 24-én a Buda
ostrománál megsebesült honvédek javára a
„Benyovszky“-t adták elő, amelyben először
lépett fel Hollósy a harci zaj eicsendese
után.

Kossuth a királyi páholyban

Kossuth Lajos és családja az országgyűlés
tagjaival június 5-én a nép leikeseése közti
valóságos diadalmenetben vonult be Pestre.
A kormányzó a visszaköltözés után nejével
és Lujza nővérével a Nemzeti Színházat is
meglátogatta június 9-én. Az ünnepelt látó-
gatók tiszteletére Erkel „Hunyadi László“-ját
adták elő. „Szilágyi Erzsébet hatásos szere-
pét Schödelné személyesítette s a dalszínház
kedves csalogánya, *Hollósy Kornélia* mint
Gara Mária szerepelt. A kormányzó és csalá-
djá számára a királyi páholyt készítették
elő. Az előadás igen szépen folyt; a közön-
ség a szereplő művészeket ismételve előtap-
solá, kik önmagukat meghaladva törekedtek
művészetüket bemutatni. *Kossuth* és családja
is szemlátomást élvezni látszának, s nagy
figyelemmel kísérik az ismert s rendítő
szövegű műelőadást. De azon jelenetnél,
melyben Hunyadi Lászlót, elszakítva meny-
asszonyától, elfogják, a kormányzó neje
nyugtalan kezdett lenni, s Szilágyi Erzsébet
nagyhatású jeleneténél, melyben képzelődése
fia sorsát tüntet fel előtte, — hirtelen fel-
emelkedék Kossuthné, s elhagyta a páholyt,
követve természetesen meglepett férje s Ruit-
kayné által. Más forrás szerint a „nádor pá-
holya érintetlenül állt a színházban, mintha
valakire várna; maga Kossuth bérelt páholy-
ból tapsolt a forradalmi eszméknek.“ Elő-
adás után a színház ének- és zenekara hazáig
kísérte a kormányzót, s ott éjjelleg ünnepel-
ték „marsokkal és kórusokkal.“

A pestiek öröme azonban nem tartott so-
káig. Június 28-án Győr elestével nyugatról
az osztrák, északkelet felől pedig az orosz
haderő nyomult Pest felé, ami ismét a város
kiürítését tette szükségessé. Kossuth kor-
mánya július 8-án a főváros lakosságához
intézett „szózat“-ban jelenti be a kormány-
nak Szegedre való távozását. Július 11-én a
délutáni órákban már felbukkantak az első
osztrák járőrök az apró budai házak között,
s másnap már bevonultak az oroszok is Pest-
re. Július 19-én Budára érkezett Haynau tá-
bornok, a megszálló osztrák csapatok új
parancsnoka, de hamarosan, már július 24-
én tovább megy, indul lefelé, hogy a Szege-
den tartózkodó magyar kormányt tovább
szorítsa. A kormány augusztus 2-án Aradon
van, de pozícióját itt sem tarthatja, s augusz-
tus 13-án jön Világos. Oda a jókedv, vége
az örömmek. „Pest olyan, — írja Degré —
mint egy elbűvölt város, nem lehet hangos
szót hallani: mindenki olyan leverten jár,
mintha atyja vagy testvére temetéséről jönne.
Sajtó nincs, nyilvánosság nincs, határaink
köröskörül elzárva, aki panaszkodni mer,
becsukják.“

Haynau kormányzata alatt természetesen
a pesti színházi élet is megváltozott. A tagok
egyrésze ismét elmenekült, a helyükön ma-
radtak pedig szűk korlátok között mozogva
csak olyan darabokban mertek fellépni, ame-
lyekben semmi nyoma nem volt sem politi-
kának, sem hazafiaskodásnak. Prózáiak kö-
zül a „Pajzán ifjú“, „Lázár a pásztor“, „Far-
sangi iskola“, „Ördög naplója“, „Egy nő, aki
az ablakon kiugrik“, „Örültek háza Dijon-
ban“, — a dalművek közül „Ernani“, „Eskü“,
„Don Pasquale“, „Bájital“, „Martha“, „Lin-
da“ azok a darabok, amelyeket műsorra
mertek tűzni.

Haynau mint színházi intendáns

Mikor *Haynau* visszatért Pestre, a Nemzeti
Színházban még jobban megváltoztak a vi-
szonyok. Az igazgató, *Erdélyi János*, elme-
nekült. A színház intendánsát, *Simontsits János*
volt alispánt helyéről hamarosan elmoz-
dította *Haynau*, mert szerinte nem értett a
színpadi dolgokhoz, s az igazgatói teendő-
ket ideiglenesen *Kirchlechner Ferenc* másod-
hegedűs és karigazgatóra bízta.

Mint ismeretes, a pesti német színház 1847
február 2-án leégett, s helyette a Német-pia-
con (a mai Erzsébet-téren) ú. n. „Noth-
Theater“-t (szükségsszínházat) építettek. Ezt
a színházat pedig, midőn 1849 májusában
Hentzi Pestet bombáztatta, egy bomba fel-
gyújtotta. A hajlék és kenyér nélkül maradt
német társulatot *Haynau* egyszerűen a Nem-

zetibe kvártélyozta be, s elrendelte, hogy
1849 augusztus 9-től a Noth-Theater javítási
munkálatainak befejezéséig hetenként két
előadást a német társulat tartson.

Jókai így meséli el a színház átadásának
történetét: Haynau magához rendelte *Simont-
sitsot*, s felszólította, hogy a Nemzeti min-
den második napra engedje át a német szí-
nészeknek. *Simontsits* a felszólításra nem
felelvén semmit, *Haynau* alkudozni kezdett,
s csak minden harmadik napra kérte a szí-
nházat. *Simontsits* azonban most sem adott
választ. Ekkor aztán keményen rászólt a ha-
talmas úr, hogy beszéljen, hányszor engedi
át a színházat hetenként? Erre *Simontsits* a
maga budai német akcentusával így vála-
szolt:

— Wenn i reden muss, so sag i „amol“,
wenn i reden darf, so sag i „kamol“.

Ilyen körülmények között történetelt
meg, hogy a Nemzetiben a magyar előadá-
sokkal egy időben német előadásokat is tar-
tottak, s az uralkodó születésnapját is német
szóval ünnepelték meg a magyar játékszínen.

A műsort úgy állították össze, hogy a ma-
gyar opera-előadásokat meghagyták, s csak
a magyar drámai előadások helyébe iktattak
be német darabokat, vagy operarészletekből
összeállított, s egyéb énekszámokkal tarkí-
tott „akadémiát“.

A német társulat 1849 november 13-ig ösz-
szesen 27 különböző prózai és operarészle-
tekből összeállított előadást tartott a Nem-
zetiben s ekkor átköltözött a kijavított Noth-
Theaterbe.

A német színház kivonulásával vala-
mennyre visszatértek a régi állapotok úgy-
annyira, hogy már bemutatóra is készültek.
Így került színre november 24-én új rendez-
zéssel és szereposztással a „Norma“, eddig
Schödelné parádés operája, *Hollósy Korné-
lia* jutalomjátékaul Stégerrel és Reinával a
főszerepekben, s *Hollósyval* a címszerepben.

HARS LÁSZLÓ:

KÉT VERS

Hej, nagykorú...!

Huszonégyéves lett a bátyám,
huszonégy évet hord a hátón.
Huszonégy év: huszonégy mázsa,
nincsen tehene, ökre, háza.

Most mihez kezdjen és mihez fogjon?
Káromkodjék, avagy zokogjon
afelett, hogy semmitse kezdet,
csak fütyörészhet vagy énekelhet?

Az élet száz kapuja zárva,
aranykulcs illik a zárba
s aranykulcsot hol teljen vajjon?
Még halna is s nincs miért haljon

Eljártak az évek felette,
már nagykorú, de férfi lett-e?
Hisz van ideje bőven rája,
hogy iskoláit újra járja.

Az élet elől héhe-hóba
szívesen ülne még dedóba
s ha jönnének téli fagy-gondok:
nem védnék, csak a pólya-rongyok.

Örök pihenő karja átok...
gyermek, ő nem lesz apátok.
Hej, ha élet-szelek fúnak,
rossz dolga van a nagykorúnak.

Fiatalok éneke

Örvendjete! hát — miénk a holnap!
A szépségek mind élénk omolnak,
Fogatlan szájjal majd dúsnevű húsokat
rághatunk,
megrogygánt lábbal majd kényes kocsikban
vágatunk,
törtfényű szemünkkel láthatunk gyémántot,
selymet
s mit érnek mind majd a lágytollú párnák
az álmatlan fejnek.

Lesz ringó búzatáblánk, héthatáros földünk
— s minden áldatlan napot egy hintaszékben
töltünk,
elnémult fülünkbe halkszavú dallamok
esnek,
reszketeg ujjakkal simítunk hajlatos testet...
s ugatunk minden szép ifjat, mint kőbor
kutya a holdat.
Örvendjete! hát, hisz miénk a holnap!

Most azott kuckóban könnytelen ülünk
s fanyalgó szájjal a körmünk alá fütyülünk,
ölelki vágott karunk most ernyedten pihen,
ízekkel, színekkel nem kínál senkisémm...
Tudom: a szépségek egyszer mind élénk
omolnak
s dúsnevű húsokat rághatunk fogatlan
szánkval,
hisz miénk lesz minden, mert miénk a
holnap.
De mit tegyünk, de mit tegyünk a Mánkkal?